

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

У статті розглядаються проблеми формування креативної компетентності студентів вищих навчальних закладів культурно-мистецького профілю, для яких здібності до творчості є важливою професійною якістю та складовою професійної компетентності. Обґрунтовано, що використання інноваційних технологій у навчальному процесі сприяє формуванню креативної компетентності студентів університетів культури і мистецтв.

Ключові слова: креативність; інноваційні освітні технології; креативна педагогіка; активне навчання; фахівець культурно-дозвілєвої сфери.

Постановка проблеми. Головною потребою сучасної епохи є потреба в людях, які мають високий рівень освіченості, і є творчими та розвиненими. Вирішити дану проблему може система вищої освіти, яка за вдалої організації навчально-виховного процесу, може озброїти майбутнього фахівця не тільки глибокими знаннями та практичними вміннями з обраної спеціальності, але й зробити його конкурентоспроможним, висококваліфікованим фахівцем на ринку праці. Тому одним із головних завдань сучасної системи освіти є перехід до креативних методів навчання, які забезпечують формування творчої особистості [1; 5; 12].

Важливість та складність окреслених завдань щодо формування креативної компетентності у майбутніх фахівців культурно-дозвілєвої сфери як митців, вчителів, вихователів, керівників аматорських колективів, посилюють актуальність даного дослідження. Особливої уваги ця проблема набуває в системі вищої культурологічної освіти, у процесі підготовки фахівця нового типу, спроможного здійснювати полі функціональну творчу діяльність

Нагальною потребою сьогодення стає потреба вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців, яка базується на широкому спектрі креативних технологій викладання. Тому одним з фундаментальних завдань системи освіти, що перебуває на цьому етапі, є всебічне виховання й навчання фахівців, що мають високий креативний потенціал, навички адаптації до умов, що змінюються, і вимог ринку праці.

Це стосується першу чергу культурологічної освіти, це підтверджує М. Левенець, яка констатує що «культурологічна освіта у ВНЗ України переживає сьогодні важку ситуацію, пов'язану з формуванням нових стратегій і моделей розвитку як всієї, так і культурологічної освіти, основу якої становлять принципи глобалізації й регіоналізації, інтеграції й диверсифікованості освітніх структур, уніфікованості на-

прямів і спеціальностей підготовки фахівців, інноваційності технологій навчання» [7, с. 1].

Слід підкреслити, що оволодіння творчістю як видом і компонентом сучасної діяльності дозволяє моделювати можливі ситуації, реалізовувати інновації в професійній діяльності.

Тому формування креативності як загальної здатності і до творчості є важливою частиною підготовки майбутніх культурологів, фахівців культурно-дозвілєвої сфери, оскільки згідно зі специфікою їхньої діяльності їм потрібні вміння та навички налагодження комунікації між учасниками соціальних, економічних і політичних процесів, аналізу нестандартних суспільно-політичних ситуацій, прогнозування можливих змін в суспільстві, моделювати соціальні механізми взаємодії. Це вимагає не лише професіоналізму, але й креативності.

Професійна діяльність фахівців сфери культури включає художньо-творчу та виконавську діяльність, яка безпосередньо пов'язана зі створенням творчого продукту у вигляді сценарію, театральної постановки, педагогічну й організаторську роботу, важливим аспектом якої є індивідуальний творчий стиль взаємодії як із аудиторією так і з конкретними людьми. Тому формування креативності як загальної здатності особистості до творчості є важливою частиною підготовки майбутніх фахівців культурно-дозвілєвої сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний освітній процес має бути спрямованим на засвоєння емоційно-ціннісного досвіду, забезпечення адаптації особистості до соціального оточення, а також повинен сприяти самореалізації та розкриттю професійного потенціалу. Це потребує перегляду змісту та пошуку нових інноваційних технологій навчання, що відображається в роботах авторів: А. Маслоу, К. Роджерса, Л. Божович, Є. Бондаревської, П. Гальперіна, В. Гінецинського, В. Давидова,

В. Зінченко, І. Котової, А. Петровського, В. Слассьоніна, В. Лозової, І. Підласистого та ін.).

Теоретико-методологічні засади професійної освіти представлено у наукових роботах І. Баклицького, Е. Клімова, В. Синявської, Е. Зеєр, Т. Кудрявцевої, Б. Ломова, Б. Федоришина, А. Алексюк, Г. Балла, І. Беха, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Сухомлинської; удосконалення технологій навчання досліджували Н. Бібік, В. Бондар, О. Савченко; оптимізацію методів і прийомів професійної підготовки майбутніх фахівців вивчали та розробляли М. Поташник, Т. Яценко та інші.

Проблемі дослідження творчості і креативності зокрема, присвячено чимало монографій і статей вчених, педагогів, психологів, філософів. Так, у психолого-педагогічній науці загальні питання формування творчої особистості досліджували І. Бех, Л. Віготський, Г. Костюк, В. Крутецький, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Т. Лубенець, І. Зимня; процес творчості, сутність творчої діяльності, її етапи та методи розглядали С. Альтшуллер, А. Горальській, О. Матейко, В. Романець, В. Розумовський, О. Тихомиров, Я. Пonomарьов, В. Шубинський, С. Сисоєва та ін.

Креативні техніки в контексті розвитку творчого потенціалу, творчих здібностей особистості репрезентовано в працях таких зарубіжних дослідників, як Дж. Л. Адамс, Е. де Боно, Р. Ділтс, Х. Йоас, Б. Клег, Р. Крачфілд, М. Микалко, М. Ньольке, П. Слоан, С. Торп, Й. Шерер та ін., вітчизняних науковців – А. Грецова, Є. Комарова, Н. Рождественської та ін.

Теоретико-методичні аспекти розвитку творчого потенціалу, творчих здібностей учнівської та студентської молоді обґрунтовано в наукових працях таких учених, як: Г. Альтшуллер, О. Кучерявий, О. Матюшкін, А. Сологуб, А. Хуторської та ін. Психолого-педагогічні аспекти розвитку креативності студентської молоді розглядали В. Мороз, Т. Фрицюк, Л. Харченко, Л. Шрагіна та ін. Комплекс питань гуманітарної освіти, професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей у сучасних соціокультурних умовах досліджували В. Адольф, Н. Буланкіна, В. Ковальов, Д. Константинівський, Є. Соколов та ін.

Проблему формування креативності студентської молоді репрезентовано в дослідженнях останніх років (В. Боксгорн, І. Брякова, Ю. Варлакова, І. Гриненко, Т. Гусева, Т. Желткова, О. Куцевол, В. Мороз, І. Шахіна).

Висвітлення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Слід зауважити на тому, що не всі вітчизняні і зарубіжні вчені достатньо приділяли і приділяють увагу питанню впливу креативної педагогіки на формування у студентів професійної спрямованості, інтересу до обраної професії, розуміння її громадського сенсу і особової значущості, специфічної професійної поведінки, професійної етики, майстерності, зрілості, індивідуального стилю, відповідальності і надійності.

Проте проблема формування креативної компетентності у студентів ВНЗ культурно-мистецького профілю розроблена недостатньо повно і не знайшла достатнього висвітлення в сучасних наукових дослідженнях, незважаючи на її значущість для теорії й

практики професійної освіти. Все це і обумовило наше звернення до даної проблематики.

Обраний напрям наукового дослідження відповідає тематиці науково-дослідної теми кафедри культурології Відокремленого підрозділу Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв: «Розвиток професійних компетентностей майбутніх фахівців культурно-дозвілєвої сфери в умовах європейської трансформації».

Мета статті полягає у розкритті значення креативності як необхідної умови становлення професійної, компетентної особистості, у розкритті суті креативної освіти, її ролі у формуванні фахівця нового типу.

Виклад основного матеріалу. Творчість – це діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. За своєю сутністю це культурно-історичне явище, творчість має психологічний, особистісний і процесуальний аспекти і передбачає наявність у особистості здібностей, мотивів, знань й вмінь, завдяки яким створюється творчий продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю. Вивчення цих властивостей особистості виявило важливу роль уяви, інтуїції, фантазії як неусвідомлюваних компонентів розумової активності, а також потреби особистості в само актуалізації, у розкритті й розширенні своїх творчих, креативних можливостей.

Творчість є предметом дослідження багатьох вчених, які працюють у різних наукових напрямках. А. Давиденко висловив наукове припущення, що під час творчого процесу відбувається гармонізація особистості як системи, а в акті творіння людина звільняється від попереднього напруження. В результаті зняття напруги відбувається гармонізація між елементами системи. Отже, якщо ми говоримо про розвиток гармонійної особистості, творчість слід розглядати як технологію. Людина, яка пережила стан творчого захвату в момент пошуку художнього образу, пережила емоційний сплеск при створенні творчого продукту, задоволення, якщо цей творчий продукт є вдалим, буде прагнути знову і знову відчувати ті ж самі почуття і емоції, а значить буде прагнути до творчості, як до особистої гармонізації [4].

Слід зазначити, що структура творчих здібностей ототожнюється зі структурою інтелекту. Певна частина дослідників розуміє творчі здібності як звужене поняття під назвою «креативність». Але креативні здібності відповідають дивергентному мисленню особистості і сприяють створенню продукту, який відрізняється новизною та оригінальністю. Таким чином, креативне мислення – це такий стиль мислення, який характеризується швидкістю, гнучкістю, асоціативністю та оригінальністю.

Серед досліджень проблем творчості та обдарованості існує значна кількість праць, присвячених розгляду психологічних властивостей, які характеризують творчо обдаровану особистість. Аналіз даних праць свідчить, що основне місце у концепції обдарованості займає розвиток творчого потенціалу обдарованості, який включає: вищі рівні когнітивних процесів; спеціальні структури потрібно-мотиваційної сфери; емоційний профіль; структуру регуляції; «Я-концепцію» особистості.

Згідно з даною моделлю структурними компонентами творчого, обдарованого студента є: пізнавальні потреби; оригінальність; швидке відкриття рішення в ефективній стратегії пошуку; прогнозування; оціночно-вимірвальна функція; здатність до створення ідеальних еталонів. Таким чином, потенційна креативність – це такий тип потенційної обдарованості, який характеризує готовність її носія набувати в процесі життєдіяльності актуальну креативність.

Креативність признається багатовимірним явищем, що включає як інтелектуальні, так і не інтелектуальні (особистісні, соціальні) фактори. «Креативність є таким типом обдарованості, який характеризується безпосередньою готовністю до творчої активності. Така креативність є продуктом «взаємодії індивідуальних якостей носія потенційної креативності зі змістом, обставинами та умовами вибраної соціально значущої діяльності» [12, с. 121].

На сучасному етапі в науковій теорії креативність розглядається як функція всебічно розвиненої особистості. У розмаїтті існуючих думок про креативність як особистісну властивість більшість дослідників роблять акцент на об'єднанні креативності та творчого потенціалу, що можуть бути визначені як об'єднання здібностей і інших якостей особистості, які сприяють розвитку творчого мислення.

Проте щодо поняття «креативність», то його не можна визнати чітко та однозначно визначеним, а проведений порівняльний аналіз дозволив констатувати, що на сучасному етапі ще не запропоновано єдиного підходу або єдиної концепції щодо поняття «креативність». Тільки в зарубіжній психології існує близько сотні визначень даного поняття, що відображують уявлення різних дослідників стосовно цього явища, і представлені в межах багатьох різних концепцій креативності [3].

У контексті нашого дослідження інтерес представляють погляди Н. Вишнякової, яка зараховує креативність до складових професіоналізму. Вона зауважує, що креативність є умовою творчого саморозвитку особистості й істотним резервом її самоактуалізації. Науковець звертає увагу на те, що процес формування креативності виражається сприйнятливістю, чутливістю до проблем, відвертим ставленням до нових ідей і здатністю руйнувати стереотипи із метою створення нового, отримання нестандартних рішень життєвих проблем.

Вагомим є ще й те, що вона виділяє творчу індивідуальність, яка, будучи вагомою характеристикою професійної творчості, визначається як інтегральна креативно-особова категорія, що об'єднує: інтелектуально-творчу ініціативу; інтелектуальні здібності; об'ємність та глибину знань; схильність до творчого сумніву; здатність вести внутрішню творчу боротьбу; відчуття новизни, жага пізнання; уміння бачити незвичайне в проблемі; професіоналізм [2].

На думку І. Зазюна: «креативна компетентність – це складне особистісне утворення, яке включає інтелектуальні, емоційні, моральні та інші набуті знання, уміння й навички, що дає змогу на принципово новому, інтегративному рівні переносити набуті компетентності з однієї сфери життєдіяльності в іншу, з ме-

тою досягнення принципово нового результату діяльності або виконання діяльності на принципово новому якісному рівні» [6].

Ретельний аналіз досліджень з даної проблематики дозволяє нам зробити висновок про те, що в процесі підготовки фахівців культурно-дозвілєвої сфери при формуванні навчальних планів треба також звернути увагу на формування та розвиток творчих здібностей, фантазії, уяви, вмінь нестандартно підходити до розв'язання різних творчих задач, до формування і розвитку творчої активності студентів, що навчаються на так званих «творчих спеціалізація».

Вищі навчальні заклади, які займаються підготовкою спеціалістів для сфери культури і мистецтв можуть вирішити проблему професійної підготовки через наближення характеру і змісту освітньої діяльності до вимог сучасного життя. Вища професійна освіта повинна сприяти формуванню у студентів професійної спрямованості, інтересу до обраної професії, розуміння її громадського сенсу, особливої значущості, свідомого, творчого ставлення до неї, специфічної професійної поведінки, професійної етики, майстерності, зрілості, індивідуального стилю, відповідальності і надійності. Все це і є передумовами соціальної і професійної мобільності та конкурентоспроможності фахівця.

Креативна освіта є орієнтованою на розвиток творчих здібностей людини і закріплення в її професійній свідомості установок на пошук інновацій, аналіз проблем і варіантів діяльності, мотивуюча самостійне осмислення дійсності, самопізнання власної індивідуальності, перетворення знань на потенціал мислення і саморозвитку. Така освіта характеризується такими ознаками, як системна побудова освітнього процесу, орієнтованість освітніх технологій на розвиток творчого потенціалу, різноманітність методів навчання, збалансованість теоретичних знань і практичних навичок, проблемність і безперервний розвиток знань, активна участь студентів у формуванні освітніх програм, позитивна мотивація креативності [11].

Вивчення практичного досвіду дозволяє зробити висновок про необхідність створення відповідної до сучасних соціально-економічних умов багаторівневої безперервної системи креативної інноваційної освіти, кінцевою метою якої є формування культурної, інтелектуально розвиненої, психічно і фізично здорової особи, стійкої до дестабілізуючих чинників і агресивних викликів соціально-економічного середовища, тобто фахівця нового типу. Використання такої системи дозволить сформувати в навчальному процесі провідні риси творчої особистості: креативність, духовність, інтелект, професіоналізм, а також забезпечити саморозвиток, самодисципліну і самореалізацію [8].

Вища професійна освіта повинна базуватися на принципах креативності, тобто орієнтуватися в першу чергу на розвиток навичок і умінь, а також на формування у студентів певного ставлення до діяльності і їх реальної поведінки, що досягається шляхом зміни логіки і змісту дисциплін, трансформації методики презентації знань, комп'ютеризації і інформатизації освіти, її нової методології та організації. Інтенсифікація освіти повинна здійснюватися за рахунок вико-

ристання в навчальному процесі різноманітних технологій, у тому числі активних, заснованих на принципах розвивального навчання, інформаційних, мультимедійних.

Особливу увагу слід звернути на встановлення інтеграційних зв'язків між різними дисциплінами на основі логічної наступності тематичних розділів, а також міждисциплінарних аспектів навчальних курсів. Міждисциплінарний підхід дозволяє забезпечити повноту і системність знань, цілісне сприйняття наукової галузі, що вивчається, і це створює сприятливі умови для занурення в суть майбутньої професії.

У креативній освіті найбільш комплексним і результативним методом є навчання дією, яка здійснюється у вигляді рішення реальних професійних завдань, аналізу і програвання конкретних ситуацій, спільної діяльності навчальної групи, самостійної роботи.

Істотно зростає роль активного навчання, у процесі якого студент є не тільки слухачем, що засвоює і повторює, а активним творцем знань і рішень, що формує свою професійну поведінку.

Слід зазначити, що освітній процес, навіть найдосконаліший, не досягне своєї мети, якщо студент не буде мати позитивної мотивації до навчання. У вітчизняній системі освіти студент не є орієнтованим на самоосвіту, проте як свідчать дані соціологічних досліджень (2016), 75 % знань студенти в інших країнах отримують саме через самоосвіту [9]. Тому важливе місце в навчальному процесі має бути відведено

самостійній роботі – засобу формування самостійності як особистісної характеристики майбутнього фахівця культурно-дозвілдової сфери, що підвищує його пізнавальну, соціальну і професійну мобільність, створює у нього активне перетворювальне ставлення до навколишньої дійсності і до самого себе. Саме в процесі самостійної роботи студент стає творцем знань, тут можна найуспішніше реалізувати міждисциплінарний підхід, заохочення творчості, зв'язок теорії з практикою [10].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ретельне вивчення та аналіз проблеми формування креативної компетентності майбутніх працівників культурно-дозвілдової сфери дав змогу виявити, що процес формування креативності об'єднує ряд певних характеристик: – інтелектуальні особливості творчої діяльності, що дає можливість створювати щось нове, неординарне, раніше не відоме, а також попередній вибір знань і вмінь, необхідних для того, щоб це нове створити; – особистісні якості, що дають змогу продуктивно діяти в ситуації невизначеності, творчого вибору; – творчі здібності, що передбачають відмову від шаблонності та стереотипності в судженнях і діях та є основою творчої діяльності.

Ця стаття у повній мірі не висчерпує і не розкриває всі аспекти зазначеної проблеми формування креативної компетентності студентів ВНЗ культури і мистецтва, і потребує подальшого дослідження і висвітлення отриманих результатів, що буде досліджено та висвітлено у подальших наукових публікаціях.

Список використаних джерел

1. Близнюк В. В. Людський капітал і ринок праці / В. В. Близнюк // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 75–89.
2. Вишнякова Н. Ф. Психологические основы развития креативности в профессиональной акмеологии / Н. Ф. Вишнякова. – М., 1996. – С. 31.
3. Гелбрейт Дж. Экономические теории и цели общества / Дж. Гелбрейт; под ред. акад. Н. Н. Иноземцева. – М.: Прогресс, 1979. – 406 с.
4. Давиденко А. А. Творчість як процес гармонізації системи / А. А. Давиденко // Педагогіка і психологія. – К.: Пед. преса. – 2011. – № 4 (73). – С. 78–85.
5. Дмитренко Г. Особливості дослідження змісту вищої педагогічної освіти / Г. Дмитренко, Л. Ричкова, Л. Сивенко // Порівняльний аналіз сучасних систем освіти в реформуванні вищої школи України. – К.: УКМА, 1996. – С. 123–125.
6. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії / І. А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 438 с.
7. Левенець М. В. Моделювання культурологічної освіти у сучасних вищих навчальних закладах / М. В. Левенець // <http://nbuv.gov.ua>
8. Лузік Е. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України / Е. Лузік // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 77–82.
9. Кочарян, О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: навч. посіб. / О. С. Кочарян, Є. В. Фролова, В. М. Павленко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. С. Жуковського «Харк. авіац. інст.» 2016. – 40 с.
10. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – 2-ге вид., доп. – К.: КНЕУ. – 2003. – 298 с.
11. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. – 2009. – Том 5. – №3. – С. 5–15.
12. Яремака Н. С. Нормативне забезпечення професійної підготовки майбутнього менеджера індустрії дозвілля / Н. С. Яремака // Актуальні проблеми сучасної науки: матеріали XII Міжнар. Наук. Інтернет-конф. – К.: ТК Меганом, 2015. – С. 119–129.

Л. А. Калинина,

Отдельное подразделение «Николаевский филиал Киевского национального университета культуры и искусств»

ФОРМИРОВАНИЕ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ВНЗ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА

В статье рассматриваются проблемы формирования креативной компетентности студентов вузов культуры, для которых способность к творчеству является профессионально важным качеством. Обосновано, что использование

инновационных технологий в учебном процессе способствует формированию креативной компетентности студентов университетов культуры и искусств.

Ключевые слова: креативность; инновационные образовательные технологии; креативная педагогика; активное обучение; специалист культурно-досуговой сферы.

L. A. Kalina,
Separated Subdivision «Mykolaev Branch
of Kyiv National Universitet of Culture and Arts»

FORMATION OF CREATIVE COMPETENCE OF STUDENTS OF CULTURAL AND ARTS INSTITUTIONS

The article deals with the problems of formation of the creative competence of the students of the higher educational institutions of culture and arts. The ability to creative activities is a constituent part of their professional competence. It is grounded that the usage of innovative technologies in the curriculum encourages the formation of the creative competence of the students of the higher educational institutions of culture and arts.

Key words: creative activities; innovative educational technologies; creative pedagogy; acieve training; cultural-and-leisure activities professional.

Рецензенти: *Мещанінов О. П.*, д-р пед. наук професор;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.

© Калініна Л., 2017

Дата надходження статті до редколегії 13.11.17